

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Артемчук Є.А.

студентка;

Калуга В.Ф.

*доктор філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

КОЛІЗІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 1918–1939 РР.: ПАЦИФІЗМ VS МІЛІТАРИЗМ

Міжнародні відносини, підтримувані державами Західної Європи у 1918-1939 рр., набули у контексті світової дипломатії означення «ера буржуазного пацифізму». За посередництва згаданої характеристики передається своєрідний стиль підтримання відносин великих держав, коли бажання будь-що домогтися компромісних рішень та угод всупереч очевидному зростанню міжнародної напруги стало провідним принципом здійснення зовнішньої політики як у масштабах Європи, так і світу загалом.

Мода на «пацифізм» у розрізі зовнішньої політики, що її вели провідні країни світу в 20-30-х роках минулого століття, породжувала низку суттєвих чинників, котрі визначали особливості дипломатії того світу, як і саму ситуацію у світі. Для початку, вплив Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних угод на специфіку дипломатії, яка дозволяла підтримувати до певного часу певну нестійку «рівновагу сил» переможених і країн-переможниць у I Світовій війні попри наявні протиріччя, що фактично «вимагали» крайніх заходів для розв'язання, оскільки у відносинах між країнами Старої Європи фактично зав'язався економіко-політичний гордіїв вузол. Разом з тим, складалося своєрідне протиріччя між необхідністю суттєвого поглиблення стабілізаційних процесів у середині переважної більшості європейських країн, аби говорити про формування стійких і паритетних соціально-економічних і політичних відносин між ними, а з іншого боку, всякі паритетні відносини не вдавалося налагодити без того, аби відбулася стабілізація ситуації в середині країни. Досягти ж останнього практично виявлялося неможливим без військових дій. Тобто сформувалася явно парадоксальна ситуація. Зрештою, на локальному рівні миру прагнули народні маси, виснажені фізично і морально внаслідок I Світової війни. Таке тяжіння до пацифізму мас сприяло до приходу чи посилення у владі ліберально налаштованих, центристських або й соціал-демократичних сил у більшості європейських країн. Згадані політичні сили виявилися налаштованими сприймати ідеї пацифізму як відносну відмову від війни (або відмову від небезпеки війни) як прямої або більш чи менш умовної платформи своєї зовнішньої політики [1, с. 15].

У свою чергу на міжнародній арені на початку ХХ ст. різні стратегічні цілі, переслідувані державами-гігантами, поділили їх на три політичні центри. У даному тристоронньому суперництві, сполученому із різносторонніми зобов'язаннями, перманентно вирішувалася доля світу.

Підставою для формування і підтримання геополітичної ситуації в Європі була не лише розстановка, але і співвідношення сил між основними державами, порівняльні характеристики їх фінансового та військово-промислового потенціалу. Великий занепад і подальше відновлення економіки, яке відбувалось у капіталістичних державах надзвичайно не рівномірно, привнесли важливі зміни у силову структуру міждержавних відносин. У зіставленні з передвоєнним 1913 р. ступінь промислового виробництва Франції складав у 1938 р. – 115%, Великобританії – 117%, Сполучених Штатів – 142%, Німеччині – 150%, Італії – 200%, Японії – 571%, Радянського Союзу – 254%. Питома вага у великому виробництві промислових продуктів визначалася відповідними показниками: Франція – 6,0% (в 1913 р. – 8,4), Британія – 10,0% (13,6), США – 26,5% (30,0), Німеччина – 11,8% (11,8), Італія – 3,0% (2,5), Японія – 4,5% (1,3), СРСР – 5,6% (Російська імперія в 1913 р. – 3,6). Наведені цифри дають можливість прийти до таких висновків.

Для початку, у протиборстві західних демократій і «ревізіоністських» держав баланс сил схилився у бік останніх, істотно випереджаючи своїх конкурентів у темпах фінансового підйому, агресивно налаштовані країни по черзі і цілеспрямовано створювали матеріальну базу глобального збройного протистояння за новий переділ світу.

Тут доречно зазначити, власне, що лєвова частка їх бюджетів (від 40 до 60 %) була спрямована на військову справу. Разом з тим було б надмірним спрощенням говорити про повну перевагу країн фашистського блоку. Британія, Франція і США трималися помітних стратегічних переваг щодо сировинних ресурсів, рівня розвитку індустрії (42,5% світового промислового виробництва проти 19,3 % у Німеччині, Італії та Японії), колоніальних володінь (66,8% загальної території колоній проти 8,7%). Вищеназвані характеристики свідчать, власне, про те, що частина західних держав, по-суті, володіла необхідними ресурсами та засобами для приборкування надмірної агресивності своїх суперників, звичайно, за неодмінної умови переходу до рішучих дій і відмови від політики «умиротворення». Втім, з іншого боку, ліквідація даних «привілеїв» і вважалася важливою метою фашистської експансії і встановлення «нового порядку», за якого панівний стан у світі зайняли б, за висловом Б. Муссоліні, не «одряхлілі, а молоденькі нації, що відроджуються» [3, с. 33].

У передвоєнний етап важливо було закріпити міжнародні фінансові позиції Радянському Союзу. Успішне втілення в життя намірів соціалістичної індустріалізації дозволило СРСР подвоїти особистий індустріальний потенціал. До 1940 року держава рекомендацій вийшла на друге місце у світі по валовому національному продукту розміром виготовлення і на четверте – з випуску готової продукції за США, Німеччину і Великобританію (відповідні характеристики: 245, 114, 90 і 63 млрд. дол.).

З 1935 р. здійснювався перехід до кадрової системи комплектування Червоної Армії, кількість якої за 5 років збільшилася в 3 рази. Спільно з цим у соціально-економічному та політичному розвитку СРСР проявилися і в надзвичайно негативні віяння: розквіт тоталітарної диктатури, масштабні репресії, великі прорахунки в управлінні індустрією, виснаження сільського господарства тощо. Все це підривало вагу Радянської держави, негативно позначалося на світовому визнанні. Проте, Радянський Союз завдяки потужним трансформаціям на той час виявився одним з найпотужніших гравців на світовій арені.

Разом з тим, суттєвий вплив на становлення міжнародних відносин у згаданий період чинили різноманітні громадські організації, які виступали за збереження миру, посилення рівня захищеності громадян у Європі та світі, протистояли радикальним рухам, зокрема фашизму [3, с. 34-35].

Загалом, світ поділився на два блоки: держави антигітлерівської коаліції, які надавали перевагу пацифізму, але свідомо розуміючи настрої на міжнародній арені у будь-який момент були спроможні захистити себе; з іншої сторони, держави-союзниці «Антикомінтернівського пакту», які витрачали максимум ресурсів у процесі активної мілітаризації, щоб продемонструвати свою могутність та можливість проявити агресію у будь-який момент.

Список використаних джерел:

1. Сажко В. В. Історія міжнародних відносин. Курс лекцій для студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 370 с.
2. Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945 рр.: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 232 с.
3. Горохов В.Н. История международных отношений. 1918 – 1939 гг.: Курс лекций. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 288 с.
4. Европа между миром и войной. 1918-1939. / Ред. кол.: П.О. Чубарьян и др. – М.: Наука, 1992. – 224 с.

Маршак Ю.О.

студентка;

Калуга В.Ф.

*доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦИСТСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ВІДДІЛІВ НА ТЕРИТОРІЇ СРСР

Готуючись фактично до неминучої війни з СРСР, керівництво фашистської Німеччини помітно наростило міць та оперативні можливості органів розвідки і контррозвідки, приділяючи значну увагу шпіонажу та іншим формам підривної